

HIRADÓ HADITAPASZTALATOK SZOVJET ALÁRENDELTSÉGBEN

A második világháború végén, 1944. év decemberétől — mint ismeretes — az új ideiglenes magyar kormány is, a Fegyverszünet Határozványok előírásainak megfelelően, fegyveresen vett részt a Szövetséges Hatalmak oldalán a küzdelemben.

A felállításra kerülő gyaloghadosztályoktól függetlenül, seregtestekbe foglalt műszaki és híradóalakulatok is szerveződtek a Vörös Hadsereg megértő hozzájárulásával. Ezek legénységét és tisztjeit önként jelentkezett hadifogylokból és átszököttekből állították össze; megalakulásuktól kezdve a Vörös Hadsereg alárendeltségében voltak a háború befejeztéig. Felszerelést, műszaki anyagot, járműveket, élelmezést stb. a Vörös Hadsereg előírásainak megfelelő kiszabatban kaptak, saját dandár-, zászlóalj- stb. parancsnokaik vezetése alatt működtek.

Egy ilyen vasútépítődandár híradózászlóaljának kötelékében teljesítem szolgálatot mint műszaki parancsnok.

A velünk ikeralakulatként működő szovjet zászlóaljnál — s egyben a mi zászlóaljunknál is — tapasztaltakat szeretném hozzávetőleges keresztmetszetként úgy a híradó, mint a többi fegyvernembeliek elé tárni.

Természetesen mint katona, hivatásunk mesterségszerű szemléletének álláspontján, csak összehasonlítást végzek.

A kiragadott képek mozaikszerűen, de hadseregeink közötti különbségekre — főleg a híradócsapat belső életét és alkalmazását illetően — azt hiszem jellegzetesen rávilágíthatnak.

Tanulmányomban csak a tőlünk eltérő szervezést, alkalmazást stb. ismertetem.

I. Szervezés.

Alakulatunk kifejezetten vasúti híradócsapat volt.

Feladata:

a) A vasúti forgalom lebonyolításához szükséges állandó *távbeszélő-* és *távíró-*berendezések,

b) a vasúti *jelző-*berendezések (térközjelzők, szemafórok, váltóállítók, blokkok stb.) létesítése, helyreállítása, bővítése.

A legmagasabb híradóegység a zászlóalj volt, ami 4—5 vasútépítő (tehát műszaki) zászlóaljjal összefogva alkotott egy vasútépítő dandárt. Ez a hadseregcsoport (front) közvetlen alárendeltségű volt.

A vasúti híradózászlóalj a törzsből és 3—4 azonos szervezési százból állt.

A törzsben a parancsnok mellett egy ú. n. „törzsvezető“ volt rendszerezítve, mint a parancsnok mindenkori helyettese. Ugyancsak volt egy műszaki parancsnok is, aki anyagi tisztként fogható fel, s akinek közgei segítségével egyúttal a szorosán vett műszaki feladatok, problémák megoldása volt a feladata.

A zászlóalj-törzshöz a szokásos segédszemélyzetten kívül még egy kb. rajerejű őrlegénység is tartozott, így a századok tehermentesültek az őrség, biztosítás, szállítmánykísérés stb. kirendelésétől. Egy részlegközponttal és néhány távirással az összeköttetést biztosította az előjáró és az alárendeltek felé. A gazdasági hivatal főnökön kívül élelmező tiszt is rendszerezítve volt.

A századok négyszakaszosak; az első háromnak azonos szerkezettel a vasútüzemi állandó vezeték építése képezte a feladatát, a negyedik szakasz pedig a vasúti jelzőberendezéseken dolgozott. Ehhez a szakaszhoz került beállításra a szemafőrmester beosztottjaival, néhány műszerész és vasas szakmájú, a híradókon kívül.

A szakaszok rajokra tagozódtak; ezek inkább harci és kiképzési egységeket jelentettek, mert a munkaegység a vasúti híradóalakulatoknál a szakasz volt.

Az alakulatok mozgatása zömben vasúton történt, ehhez századonként egy-egy motorhajtású vagon (drezina) állt rendelkezésre, ami néhány vasúti koci vontatására is alkalmas volt. A vagonok csak a szükségletnek megfelelően álltak rendelkezésre, mint lakószerelvények stb. rendszerint nem jönnek tekintetbe.

Néhány gépkocsi (teher és személy), valamint fogatosjármű tette lehetővé az egységek mozgatását és az anyagszállítást az utakon.

Nálunk a volt honvédségben külön vasúti híradóalakulat nem volt. A vasútüzemi vezetékes hálózat építése és karbantartása a hadművelési területen a híradóalakulatok feladatát képezte.

A magyar híradóépítő egységek azonos szervezésű *állandó vonalépítő* századokból álltak. A vasúti *jelzőberendezések* létesítése nem a híradó, hanem a vasútépítő (műszaki) alakulatok feladata volt. A legkisebb szervezési, egyben munkaegységet pedig a *szakasz* képezte. Mozgásuk szerint vagy gépkocsizók, vagy fogatoltak voltak.

II. Híradó anyagi felszerelés.

A híradó anyagi felszerelés kérdése a híradó építő alakulatoknál az elképzelhető legegyszerűbben volt megoldva.

Az embereknél a fegyverzetten kívül egy laposfogó és egy pármászóvas volt. Biztonsági övet rendszerint nem használtak. A munkacsoportoknál (rendszerint szakaszonként kettő) van egy-egy legombolyító szerkezet a csupasz huzalhoz, továbbá fafúró és még egy-két nélkülözhetetlen szerszám. A szakasz egy-két távbeszélőkészülékkel rendelkezett.

Csigasort általában nem használtak a vasúti híradócsapatok. A vas-huzal megfeszítése úgy történt, hogy a huzalt a következő oszlop alá ideiglenesen körülcsavarták, három-négy ember a ferdén feszülő hu-

zalra ránehezedett és így a szükséges megfeszítés meglévén, a huzal le volt köthető.

Ezzel az eljárással a csigasor hiánya gyorsabbá tette az építést, mert abba nem kell a huzalt befogni, meghúzni, majd lekötés után a csigasort oldani és a huzalt a békából kivenni.

A könnyeben kezelhető bronzhuzalt kézzel feszítették, ezért a huzalcsíptető is felesleges.

Ha egy-egy különleges építésnél előadódik valamilyen szerszám szükségessége, az ilyenkor a helyszínen szereshető be, vagy rögtönzéssel pótolható.

A fegyvernembeli szakemberolvasónál azt hiszem felvetődik a kérdés, hogy bizonyos műszaki szempontok (állandó vonalról lévén szó) mégis nélkülözhetetlenné tesznek a felsoroltakon kívül egyéb szerszámot és állandó vonalépítő eszközt. Megállapításaimat a III. fejezetben elmondandók fogják érthetővé tenni.

Itt jegyzem meg, hogy az egyszerűség és célszerűség a fegyverzetre és minden anyagra is rányomta bélyegét, amint azt a háború egész tartama alatt láthattuk. Legyen az akár nehézpuska, akár a másféltonnás orosz Ford, akár a tábori távbeszélőkészülék, azokat kifejezetten a háborús igénybevétellel szembeni mechanikai, időjárással szembeni stb. érzéketlenség jellemzi. A harceszköz stb. arra legyen teljesen alkalmas, amire kell, de csak arra.

Nálunk a volt magyar híradó építőszakasz előírt szerszámfelszerelése hozzávetőleg 70 db különféle eszközből állt, a teljes készlet összesen kb. 200 szerszámot tett ki, amihez a fogyóanyagot (huzalok, szigetelők, tartóvasak stb.) nem számítom.

Felesleges volt sok speciális eszközt ennél az egységnél rendszerezíteni, ha arra néha van csak szükség. Pl. a nálunk előírt falvésőkre, gumikesztyűkre, köszörűkre és sok különböző méretű kéziszerszámra (fogók, reszelők, kalapácsok) gondolok.

Ezek karbantartása, meglétének ellenőrzése szállítása több gondot okoz, mint amennyi hasznot hajtana.

III. Alkalmazás.

a) Általában.

A vasúti híradócsapat feladatából kifolyólag szorosan együtt kellett működjenek a vasútépítő műszaki csapattal (innen a vasútépítő seregtest ismertetett szervezése), ezek ketten pedig a mozgásban levő földi erőikkel tartottak lépést.

Az előnyomulás során kézbevert terület vasútját és így a vasútüzemi távbeszélő- és távíróhálózatot, valamint vasúti jelzőberendezéseket nagymérvű rombolás jellemezte. Az oszlopok, vezetékek, térközjelzők, váltóállító berendezések stb. szinte kivétel nélkül robbantva voltak.

Amikorra a vasútépítők a pályatestet, műtárgyakat legalább egy vágányra használhatóvá tették, addigra el kellett készülni a vasúti hírközlő és jelzőberendezések üzembehelyezésével is.

Igy érthetővé válik, hogy az első és legfontosabb feladat a vasúti híradóalakulat részére az *időben és térben való gyors munka* volt, akár a műszaki szempontok rovására.

Előfordult, hogy a lerobbantott oszlopsort egy nehéz szakaszon (útkeresztelés szintkülönbséggel) az útmenti élőfákkal és megmaradt oszlopocsonkokkal pótolva, a nyomvonal egyszerűen elvezetett a pályatesttől és az akadály kikerülése után tért oda vissza.

A vezeték homogenitását illetőleg nem volt fontos az egy huzalnem és méret szokásos előírásainak betartása. Nyugodtan lehetett pl. 5 mm-es vashuzalt 2 mm-es bronzsal, vagy akár az alumíniummal kötni. A tekintetbe jövő távolságok aránylag oly rövidek voltak (vasútüzemi hálózatról van szó), hogy a reflexiók és egyéb veszteségekből keletkező csillapodás mértéke még nem tette érthetlenné a beszédet.

A gyorsan — bármi módon — helyreállított hálózaton a vasútüzemi híradás lefolytatható, tehát a vasúti forgalom felvehető volt.

Szeretnék itt rávilágítani a már előbb jelzett problémára: a műszaki (elektromos és mechanikai) követelmények más építést írnak elő, mint azt ismertettem.

A híradótechnika elvi előírásai természetesen azonosak minden hadseregben..

A Vörös Hadseregben az eddig leírt munkálatokat végző csapatot követte egy, a hátsóbb lépcsőkben bevetett újabb vasúti híradó, vagy polgári munkásalakulat, ami a szorosan vett hadműveleti terület mögött nyugodtan és *véglegesen* hozza helyre a hálózatot az előírt szabványos kivételben.

Azt hiszem, így válik érthetővé az, hogy az elől dolgozó első lépcsőbeli híradóépítő alakulat miért nem tartotta be a műszaki követelményeket a helyreállítás során.

Nálunk, a volt honvédségben a híradócsapatok és a posta építette állandó vonalak végleges formájukba kerülnek kiépítésre vagy helyreállításra, ugyanazon alakulat által. Ezért tehát az építési szabályok műszaki előírásainak betartása lassabbá teszi az építést.

b) Vezetékek elosztása.

Különböző országokban más és más rendszer szerint épültek az állandóvonalas hálózatok. Így nálunk Magyarországon sok postai vezeték halad a vasút mentén.

Ezért a Vörös Hadsereg előnyomulása során előtalált vasúti vezeték elosztása vált szükségessé a földi haderő híradócsapatok és a vasúti híradócsapatok között.

Ez a következőkben volt szabályozva:

Minden, a vasút mentén haladó tartószerkezet függőleges felező síkjától a *vasúti pályatest felé* eső vezetékek vasúti üzemre, a felező-síktól *kifelé* eső vezetékek pedig a hadműveleti, illetve harcászati vezetés rendelkezésére állanak.

Ezzel a híradócsapatok és a vasúti híradócsapatok hálózata elhatárolódott egymástól.

Igy állt elő az az érdekes, híradóműszakilag szokatlan megoldás, hogy az egyes oszlopnál, egymás alatt futó két (külön) távirdavezeték-ből létesült egy távbeszélő áramkör; illetve egy távbeszélő áramkör egyik ága a vezetés (tehát a földi haderő), a másik ága pedig a vasúti üzemi szolgálat céljait szolgálta átmenetileg.

c) Részleteiben.

A vasúti híradózászlóalj alkalmazási egysége a század volt. Ennek három szakasa a vonalon, a negyedik pedig az állomáson levő jelzőberendezéseken dolgozott.

Munkaegység a szakasz, tiszt parancsnoka vezetése alatt. A szakasz rendszerint két részlegre tagozódott, egy-egy vezetéken dolgozva.

Munkabeosztás, részlegek képzése, építési (hozzáfeszítési) munkasorrend ezen belül azonos a miénkkel.

A szakasz a szemrevételezés után több napi feladat megoldására ki is különülhetett, ilyenkor sajátmagára főzött.

Alapelv az volt, hogy a vasúti híradás létesítésénél egy vasúti pályaszakaszon egy sín pár kerülve üzembe, az ezen lefolyó forgalomhoz három áramkört kell helyreállítani, illetve üzembe helyezni.

Egy vasúti pályaszakasz kb. 30—40 km hosszat jelentett, ezen belül már nem voltak kitérők.

A három áramkör közül egy az ú. n. „Dispatch“, állomásról-állomásra futó távbeszélő összeköttetés volt. Ez a biztonságos üzemhez kellett, mert vasúti jelző (szemafor stb.) berendezés a vasúti pályaszakaszon belül nem került egyelőre helyreállításra,

egy távbeszélő összeköttetés a vasúti szakasz két végpontja között a vasúti üzemi szolgálat ellátására,

egy távbeszélő áramkör pedig a vasúti híradócsapat belsejében a belsejében az ellátására volt szükséges.

A helyzettől függött, hogy a három áramkört a három szakasz hogyan létesítette. Lehetett egy szakaszra egy áramkört bízni az egész hosszban, vagy a rombolás mérve szerint súlyt képezni stb.

Ezzel egyidejűleg a negyedik (ú. n. szemafor) szakasz a vasúti pályaszakasz két végállomásán helyezte üzembe a nélkülözhetetlenül szükséges bejárat-, állítóközpont és forgalmi iroda jelzőberendezéseit.

IV. Teljesítmény.

A vasúti híradócsapat egységeinek előírt teljesítménye a leghatározottabban körvonalozva volt.

Alap egy ember napi teljesítménye, a „norma“. A teljesített munka pénzértéke is meg volt határozva.

1945. február hóban az előírást az 1. sz. táblázat szemlélteti.

Kötelező (szabvány) munkateljesítmények egy főre.

Munka megnevezése	Követelmény	Pénzérték (Rubel)
Egy huzal egy km-es hozzáfeszítése	24 óra	46.20
Bakoszlop állítása	5 óra	6.93
Dölt oszlop egyenesítése	4 óra	6.60
Támfa, vagy huzalkötél készítése	3 óra	4.62
Egy huzal egy km-es lebontása	16 óra	31.18
Állomáson, vizsgáló oszloptól egy áramkör bevezetése szobába stb.	52 óra	127.05
Szemafor állítás és szerelés	50 óra	95.70
Állomáson, forgalmi iroda és két állítóközpontja között egy áramkör szerelése	39 óra	77.55
Gödör ásása egy oszlop részére	1 óra 40	1.90
Egy huzal egy km-es szabályozása	4 óra 40	11.38

Megjegyzés: 1 Rubel = 2.50 Pengő.

1. sz. táblázat.

Az egységek állományszerinti munkaidő jött számításba, tehát ezzel a rendszerrel megoldódott a kivonuló létszám kérdése: ha a szakasz meglevő állománya mondjuk 40 fő, akkor 40 főre előírt teljesítmény volt a követelmény, ezt pedig nem lehetett pl. 25 fővel elérni.

A szemrevételezés alapján egy-egy egység megkapta feladatát, ami hozzávetőleg egyezik az előírt teljesítménnyel. Részletek a végzett munka alapján a szakaszparancsnok „Napi jelentés”-éből kerültek megállapításra. A napi jelentés előírt pontjait és arra adandó rövid formájú jelentést a 2. sz. táblázat mutatja.

Az egység munkáján kívül tömegmunkákra — pl. oszlophordás, gödörásás — tekintetbe jött a lakosság is.

A szabványteljesítmény minden munkához meg volt állapítva. Előadódik, hogy különleges feladatot kap egy egység, mint pl. a mi zászlóaljunk kapott egy ideig: vasúti kocsikba kellett oszlopokat berakni. Ehhez ugyancsak egy kötelező szabványteljesítmény került megállapításra.

Láthatjuk, hogy konkrét teljesítmény az alap.

Néhány szót a munka lendületéről.

Még nem láttam csapatot olyan boszorkányos gyorsasággal dolgozni (kivéve versenyre stb. összeállított köteléket), mint az ikerzászlóaljunk embereit. Minden fogás, emelés, húzás csak a legszükségesebb mozdulatokkal történt. Egy céltalan vagy felesleges lépés, szó nem esik. A kezelők összeszoktak, kézre dolgoznak.

Ily magasfokú gyakorlatiasság mellett határozott lelkesedést, am-

Szakaszparancsnok napi jelentése.

1. Álláspontja (km kő vagy állomás). Pl.: 282-es vagy Ujszász.
2. Munkaterület megadása (km kő). P.: 162—167.
3. Hány huzalt kell hozzáfeszíteni, hány km hosszban és melyik állomást érte el? P.: 4, 24, Ujszász vagy 26—31 km.
4. Hány távbeszélő áramkört szerelt a forgalmi iroda és állító központjai között? (melyik állomáson?)
5. Távbeszélő készülékek szerelése: a) Dispatch-készülék, b) állomásközi készülék, c) forgalmi iroda és állító központjai részére készülék. Pl.: a-ból 1, b-ből 2, c-ből 3, tehát a jelentés: 6 készülék Hatvan állomáson.
6. Hány szemafort állított melyik állomáson?
7. Létszám: (tiszt, tiszthelyettes, legénység), hány van munkán: (Pl.: 1+5+22.)
8. Igénybevett lakosság száma.

.....
szakaszparancsnok.

Megjegyzés: A jelentést távbeszélőn kell a századparancsnokságnak naponta 16 óráig leadni. Ebből állítja össze a század a napi teljesítmény jelentését. Lehallgatás veszélye esetén a számokat a zászlóaljparancsnokság által esetleg kiadott fedőbetűkkel kell felcserélni.

2. sz. táblázat.

bíciót lehetett megállapítani, minden építés versenyszerű, hogy az előírt teljesítményt *túlhaladják*.

Nincs mit csodálni, hogy az 1945. évi elég hideg februárban köpeny nélkül építő részlegekről is csurgott a verejték.

A nem szoroson vett híradómunkán kívül is ez a megállapításom. Pl. a zászlóaljunk konyhájára az ikerzászlóaljtól vételeztünk. A nyers élelmet a mi embereink bizony a megszokott „tempós” módon kezdték lerakni. A szállítmányt átadó orosz tiszt ezt látva, magagrott a szekérre és sorjázta le az anyagot.

V. Írásbeli munkálatok.

A szakaszparancsnok a nálunk is szokásos szakaszlajstromán kívül meglehetősen mértékben el volt foglalva a teljesített munkák kimutatásainak elkészítésével. Állandóan vezette a teljesítményi előjegyzéseket, azokat időnkint összesítette és felterjesztette.

A századparancsnok vagy a zászlóaljparancsnokság 10 naponként összesítést készített (dekád), ami az egység összteljesítményét mutatta ki. Ez lényeges alap volt az elbíráláshoz, amint azt alább láthatjuk.

VI. Jutalmazások.

A nálunk is szokásos jutalmakon (kitüntetés, előléptetés) kívül a Szovjet vezetés egyéb jutalomban is részesítette az átlagon jóval felüli teljesítményt felmutató egységet.

Az egyik szakaszparancsnok nevét és szakaszának teljesítményét az egyik orosz lapban is egy riport keretében ismertették.

VII. Egyebek.

Külön kell szólanom a tisztokról.

Példaadással jártak elől, a vezetésen kívül a fizikai (műszaki) munka terén is. Elég, ha megemlítem, hogy minden szakaszparancsnok zsebében *állandóan* ott volt a laposfogó.

A műszaki képzettség a tisztikarban és a legénységben megítélés szerint jóval szakosítottabb, mint a miénkénél. Gondolok itt a mi tisztjeink és tiszthelyetteseink többirányú — különböző híradó ágazatbeli — képzettségére, szemben a Vörös Hadsereg vasúti híradóinak csak a szorosán vett lényegét szem előtt tartó szaktudására.

A szovjetorosz haderő tagjai otthonukba szabadságra elvileg nem mehettek, valószínűleg a távolság és a közlekedési nehézségek miatt.

A levelezés mindkét irányban igen gyorsan ment, emlékezetem szerint a légipostai szállítás rendszeres bekapcsolásával napok alatt a levélposta elérte a címzettet.

A katonanők teljesen beolvadva a csapatba, látták el szolgálatukat. Ikeralakulatunknál pl. a távbeszélő központban voltak beosztva.

Jellemző a közvetlen érintkezési mód szolgálaton kívül a tiszték és legénység között.

Az énekekben — azt hiszem szláv adottság — bizony felülmúlták a mieinket.

Ünnepélyek rendezésében meglepően magas a színvonal. Egy ízben egész estét betöltő műsort adott elő az ikerzászlóalj. A háborús állapotok ellenére a terem díszítése, a fúvószenekar számai, az énekek, táncok és maga a saját szerzeményű darab rendezése és előadása egy évek alatt összeszokott zászlóalj nagy eredményét mutatták e téren is.

Fentiekben kíséreltem meg képet adni egy Vörös Hadseregbeli vasúti híradózászlóaljnál, egyúttal a mi zászlóaljunknál is látottakról.

Szükségét éreztem annak, hogy tanulmányomat megírjam, mert azt hiszem, a magyar katonai irodalomban még nem nyílt sor keleti szomszédunk hadserege egyik fegyvernemének tárgyilagos, a csapattiszt szemén át észlelték rögzítéséről.

Azt hiszem, ez a tanulmány egyúttal egy apró, de a cél felé közeleltető lépés a második világháború katonai tapasztalatainak új hadseregünkben történő ismertetéséhez.

Budapest, 1946. évi november hó 19-én.

Vermes Zoltán